Szakonyi Károly

Anna nap

Látta kétfelől a meggyfákat az út mentén, a föld tele volt hullott, vérpiros, szétlapult gyümölccsel, az apja jött a kastély felől, intett neki, de már el is tűnt, a hidasoknál...

Felébredt.

Hajnallott. A függöny átszűrte a derengést. Tudta, hány óra, nem kellett megnézni, mindig ilyenkor ébredt. A díványon aludt, nem bontott ágyat amióta a férje meghalt, pedig annak már jó néhány éve. Eleinte alvásból ébredve mindig átnyúlt, a férje kezét kereste, keserves volt a hiányra döbbenni. Azóta a kettős fekhely dunnái mintás, nehéz szövésű takaró alatt domborulnak, díszpárnákkal telerakva, hófehér csipkével a közepén. A dívány, mint egy fészek, besüppedt mélyedéssel, rossz rugókkal, beszakadt huzattal. Mindig nehezen kászolódott fel, fájt minden csontja, a dereka megroppant, ahogy kibújt a paplan alól, és lábával kereste a papucsát. A hosszú hálóing fölé vett ágykabát sem melengette, még ilyenkor, nyáron is érezte a szoba hűvösét. Megnyomkodta csontos combját, a vádlijában még érezte a hajnali görcsöt. Vékony szálú haját visszasimította halántékából, tarkóján összefogta apró, gyér kontyba, és feltápászkodott. A meggyes, gondolta. A fasor a majorig. Felvillant, hogy az apját látta álmában, alacsony termetét cejg ruhában, csizmásan, ahogy mindig járt, begombolt nyakú ingben, szöges végű bottal a kezében. Kilencvenkét évesen is ugyanúgy megviseli ez az álom, mint a halála utáni időkben. A puszta sejlik fel, a grófi birtok, a major épületei meg a kastély…

Keresztet vetett, és elmondott egy reggeli fohászt. Az olvasója ott volt a párna alatt, elalvás előtt, mindig lepergetett néhány tizedet. Az anyjával nem álmodott soha, a férjével igen, a férjét is siratta, *szegény Gyula még itt lehetne, ha az a sarlatán orvos…,* legtöbbször azonban az apját látta. Ő volt a legfájóbb emléke. Korán vesztette el, a grófné kegyes volt, nem mondta fel a helyüket, a bátyja lett a béresgazda, ugyanúgy kapták az ispánnak járó kommenciót, mint az apja idejében.

A meggyfák…

Sietni kell, lesz dolga elég. Kiment a konyhába, felhajtotta a sárgára mázolt fásláda tetejét, abban volt a mosdótál deszkalapba süllyesztve, mellette ovális vájat a szappannak. Még a sógora szerkesztette, az asztalos. Azóta nem is tartott benne tüzelőt, csak limlomot az alján. Volt víz a zománcos vederben, öntött a tálba, mosdott, arcát, vállát, bordáira lappadó mellét a hideg víz felfrissítette. Kitárta a konyhaajtót, érezni lehetett a

levegőn, hogy meleg lesz. Hajtűkkel eligazgatta a haját, aztán újságpapírt gyűrt a tűzhelybe, aprófát rakott rá, meggyújtotta. Szerette, ahogy lángra kapott, a kicsapó füst meg a lobogó fa kesernyés szaga régi reggelekre emlékeztette. Mióta ennyire megöregedett, mindenről a hajdani pillanatok jutottak eszébe. A forralt tej illata is. Piros zománcú, csőrős kannába tette fel a tűzre a pótkávét. Gyula rummal itta a feketét. Meinl kávét hozatott a heti bevásárláskor, liszt, cukor, vaj, egyebek. Házhoz hozták, a bicikli kormánya előtti kosárban volt az áru. A kifutófiú megállt a kapu előtt, bekiáltott, meg a kerékpár csengőjével is jelzett. Mindig rendesen szállítottak. A kávét maga darálta, szerette azt az erős illatot, de saját magára nem pazarolta, pótkávét főzött a tejhez. Gyula úr volt. Hajneccel ült az asztalnál, éjszakára mindig hajneccet használt. Szépen lesimította azt a barna haját a koponyájára…

Majd kimegyek a kertbe a gyümölcsért.

Gyerekkorában kávét csak vasárnap ittak. A kommencióhoz napi két liter tej járt a családnak, meg egy kanna savó a korpához, a disznók moslékába. Tej egy karéj kenyérrel. Ezzel el kellett lenni délig. Gyümölcsöt ehettek. Ehettek, ha kimenetek a kőkerítéssel körülvett kertbe, és szedtek maguknak. A kert is a kommencióhoz tartozott. Lakattal volt zárva az ajtaja. A cselédek nem járhattak be, a gyümölcsös csak az ő járandóságuk volt. A körték hamar lepotyogtak nyáron, széttoccsantak a fák alatt, darazsak ették ki a belüket. Kenyérrel jó uzsonna volt így, túléretten is. Savanykás rozsos kenyér meg az édes gyümölcs. Kéthetente sütött kenyeret az anyja, egy sütésre öt kerek kenyeret, ruhába takarva sokáig kitartott, éppen csak megszikkadt. Ha már az utolsóból metszettek, csikorgott a kés alatt, de a bele friss volt. Soha nem maradt belőle egy marék morzsa sem. Krisztus teste. Ha leejtett egy falatot, az anyja rászólt. *Vedd fel, és csókold meg…* Nem lehetett *pazulni.* Sóhajtott, öntött magának kávét, szelt egy darab kenyeret, leült az asztal mellé féloldalasan, evett, kortyolt. Közben számolt. Liszt van itthon elegendő, rétesliszt is meg finomliszt, már a hét elején megvette. Zsír, cukor, tejfel… A meggyesbe kell majd gríz, fahéj, szegfűszeg… aztán az almás meg a káposztás. Azt meg kell dinsztelni, ahhoz is kell idő…

A születésnapját nem tartotta számon, csak július 26-át, az Anna napot. A szobájában is ott volt Szent Anna képe. Azt tette fel a falra, nem a Szűzanyát. A képet a grófnőtől kapta egyik nevenapján. Bécsből való nyomat volt, sokáig összetekerve őrizte, aztán amikor megvették ezt a házat, és képeket raktak a falakra, bekerteztette.

Jézus nagyanyja.

Ezen mindig csodálkozott, hogy Jézusnak éppen úgy volt öreganyja, mint minden falusi gyereknek. Mint neki is. Az esperes úrtól meg is kérdezte, igaz-e. Meg, hogy akkor nagyapja is volt talán. És Jézus is átszökhetett néhanap a pusztájukról, akárcsak ő a Jakab majorba, oda, ahol az öregapja szolgált. De az esperes úr azt mondta, nem úgy kell elképzelni az akkori életet, mint az övékét. *Anna,* simogatta meg az esperes úr a kobakját, *Anna, légy büszke a nevedre, lásd, a védőszentünk is Anna.*

Anna napon az anyja mindig küldött rétest a kastélyba. Lapos tálon, hófehér konyharuhával letakarva. Már kicsi lányként is őt küldték. Felöltöztették szépen, a haja copfban, nyakában üveggyöngy, lábán cipő. Mindig szokatlan volt a cipő, mert örökké mezítláb futkosott. Pántos, fekete lakkcipő. Nagyon kellett vigyázni rá, ezt sem szerette, szeleverdi volt, fára mászott, mint a fiúk, felkapaszkodott az ökrös szekerekre, amikor a béresek kihajtottak a majorból. De Anna napon vigyázni kellett cipőre, ruhára. Az apja nevette, *kajla ez a leánygyerek!* A grófné nyáron szerette ezt a kisalföldi tájat, az alpesi levegőt, de télire bement Bécsbe, ott volt szép nagy lakása a Burg környékén. Anna elképzelte a fényes szobákat, de azért az ispánlakást is szerette a hátsó majorudvarban. A gróf már nem élt, a grófné sem volt fiatal, az egyik fia katonatiszt volt, ludovikás, a másik bankigazgató Budapesten. A rétesnek örült. Híresen jó sütő-főző volt a gazda néni. Amikor tizenhétben orosz foglyokat hoztak a majorba dolgozni, nekik is ő főzött. Mindig boldogan vitte a ruhával letakart rétest, köszönt szépen, kapott a grófnétól egy ötkoronást. Megbecsülte. Vigyázott rá, nem herdálta el a búcsúban. Élelmes volt mindig. Amikor az anyjával magukra maradtak, napszámba járt, együtt dolgozott a cselédekkel a földeken. Cséplésкor elszegődött vízhordónak. Később már fenn a gépen oldotta és rakta a kévéket a dobba. Mindig tudott vigyázni a pénzre, Gyula idejében is. Ha költeni kellett, csak finom holmikat vásárolt. Hernyóselymet, batisztot, sevrócipőt. A férjének is. Gyula mindig elegánsan járt, kalap, bot, glaszékesztyű. Persze vasárnap. A holmikra is vigyázott, a vasalt ingeket rózsaszín selyempapírral borítva tette a szekrénybe.

Mostanában már különösen kellett vigyázni, öregségi nyugdíjat kapott, ahhoz volt egy kis jövedelme a kertből: gyümölcs, virág… Vagy jöttek érte a házhoz, vagy vitte a csarnokba.

Fogta a zsombort, kiment. A ház mögött dróttal elkerítve baromfiudvar volt, néhány tyúk kárált ott egy hangoskodó kakas körül. Régen tartott két-három pulykát is, de már nem bírt vesződni sok jószággal. Szórt a vályúba némi szemet, megnézte a ketrecükben, tojtak-e, a tojásokat betette a zsomborba, aztán ment a kertbe meggyet szedni. Az almafa alja tele volt hullott almával, felszedte, a fáról is tépett néhányat. Már

emelkedett a nap az égen, melegítette hajoldozásában a derekát. Szép kert volt, kétszáz négyszögöl, veteményes meg gyümölcsfák, virágágyások. Dáliát nevelt, szarkalábat, liliomot.

Megszedte a gyümölcsöket, visszament, és nekilátott a munkának.

Minden mozdulat ismerős volt. Az anyja keze. Ahogy gyúrta a tésztát, nézte a kezét, aráncos bőr alatt a duzzadt ereket, a tésztába markoló ujjakat, a singcsont göbét a csuklóján. Meg ahogy csapkodta a tésztát a deszkához. Ahogy terítette, alányúlva húzta, vékonyította. Lecsípte a vastagabb széleket, félretette a másik adaghoz. Mindig ott kellett állni az anyja mellett. *Ezen járjon az eszed, ne a kajláskodáson…* Az anyját nem siratta. Az anyja a fiait szerette, vele meg mindig östörgött. Az apja más volt. *Hagyd már ezt a leánygyereket, ha ilyen eleven. Gyere kis sz'ógám…* Alacsony termetű volt az apja, kis mokány. Büszke mokány. Néha nap felöntött egy kicsit a garatra, megpörgette az asszonyt. *Ha kicsi is a macska, mégis föláll a farka…*

Eredj, vén bolond, te!...

A tölteléket szépen elosztotta, a tésztát óvatosan felgöngyölte. Meggyes, almás, káposztás. Az apja a káposztást szerette. De a grófnő csak a meggyest. A birtoka fáin termett vérvörös meggyet. A réteseket fehér konyharuhával letakarta, hagyta pihenni. Melegedett a sütő. Majd az kell, hogy hirtelen megkapja. Akkor lesz szép, leveles.

Elővette az ovális, kék szélű fajansztálat. Erre fogja tenni, szépen, három sorban a felszelt rétest, megszórja vaníliás cukorral. Mindig tett vaníliarudacskát a porcukros dobozba, régebben, amikor még jártak hozzá a családból a gyerekek, keresték a kredenc aljában a vaníliás illatú süteményt. Úgy tett, mintha dugdosná előlük, pedig örült, ha jöttek, Gyulával nem lett gyerekük, hiába igyekeztek, jó volt néha a zsivaj. A sütőnyei híresek voltak a családban. *Megkaphatnánk a receptet?* Csak nevetett ezen. *Nem recept kell. Csak érzés. Érzéssel…* Még a pékmester is dicsérte a rácsos linzerét meg a hókiflijét. *Na, nézzük a Nanica finomságait!* A puncstortáját is csodálták, az alkörmössel az a rózsaszínű máz! Nem sajnálta belőle a rumot sem. A családi ebédjük végén, ahogy bevitte nekik a desszertet az ebédlőbe, fehér kötényben, fejkötőben… Gazdag família volt, modern berendezésű péküzlet az István út sarkán, National kassza, három lány a pultnál. Szerencséje volt velük, amikor harmincötben, az anyja halála után feljött Pestre szolgálni. A család ott lakott a ház első emeletén, az üzlet fölött. Nem volt nagy ház, néhány lakóval, ők is ott kaptak szoba-konyhás lakást a másodikon, amikor összeházasodtak Gyulával. *Lesz itt maguknak lakás, Nanica. Gyula a legjobb emberünk. Gyula nélkül semmit sem ér a pékség…*

A sütőde. Ahol meglátta Gyulát a legények között, ahogy ott állt azzal a hosszú nyelű lapáttal a kemence előtti árokban. A hátát látta, a vékony pántú trikóban a szinte meztelen, verejtékes hátát, csak amikor visszapillantott, hogy kit vezetett be a főnök, akkor ragadta meg a tekintete, a nyírott bajusz, a szabályos vonású arc…

Ha vasárnapra esne ez a nap, elballagna a templomba. Vinne egy csokor virágot a Szent Anna kép alá. Már egy ideje nem járt misére, amikor meghallotta a harangszót, elmondott egy Úrangyalát. Gyula nem tartott vele. Nem volt istentelen, de leszokott a vallásosságról a szakegyletben. Szervezett munkás volt, másként akkoriban nem is alkalmazhatták volna. De nem politizált. Nem politizált úgy, mint az az inasgyerek, akivel bajlódott. Feljárt hozzájuk, mert győzködte Gyulát. Az ifikhez járt a szocdembe. Annyit tudott beszélni, szidni mindenkit! Hogy Marx meg a munkásosztály… Gyula meg csitította. *Dolgozz, a szakmán járjon az eszed, sohse lesz belőled jó pék…* Nem is lett. Inkább nagy szónok lett a háború után, nagy pártember. Sajnálta, amikor azt olvasta az újságban, hogy börtönbe csukták. Nem is értette, miért, amikor olyan nagy szocialista volt.

Kihozta a kamrából az előző napról maradt borsólevest. Galuskát is főzött bele, úgy laktatóbb. Bár amennyit már ő eszik! Feltette a platnira a lábost, megmelegszik, amíg sül a rétes. Tett a tűzre, nézte, ahogy a parázsról lángot kap a fahasáb.

Most már mehet a *lerbe* a tepsi.

Negyvenháromban Gyula még a pékségben dolgozott, de már megvették ezt a sashalmi házat, hogy majd öregségükre kijöhessenek a városból. Negyvenháromban jól ment az üzlet, a pengőnek is volt értéke, Gyula is jól keresett, de behívták katonának. Ő meg vitte a család háztartását. A pékmesterék nagyon becsülték. *Egyszer majd maguké lesz az egész. Csak maguknak adom el, Nanica. A lányok nem hoznak péket a családba. Orvoshoz, mérnökhöz mennek feleségül…*

A lányok nem felejtették el, hogy az anyjuk mellett anyjuk volt. Évek múlva is kijártak hozzájuk vasárnaponként. Már asszonyok voltak, hozták a gyerekeiket is, egyiket-másikat ott is nyaraltatták náluk. Néha az öregek is jöttek. Az almafa alatti asztalt terítette meg, ribizlibort kínált, rétessel várta őket.

Nem lett az övék az üzlet. Semmi sem lett az övék. Gyula a frontra került, Lembergben volt a légvédelmiesekkel. Fényszórós. Ez olyan titokzatos volt a számára. De Gyula elmagyarázta, hogy a gépágyú csak akkor találhat célba, ha a repülőt befogja a fényszóró. Aztán látta is a hatalmas csóvákat, amikor Budapestet bombázták. Jobbra-balra kaszáltak a fények. Gyula is itthon szolgált néhány hónapig, itt védték a légteret, amíg ki nem

vitték. Ukrajna. Ukrajnából jöttek a tábori lapok. *Nagyságos Tóth Gyuláné úrasszonynak… Édes Nanicám, tudatom…* Ott esett fogságba, és csak negyvennyolcban jött haza. Az üzletet államosították, a pékmester nem kapott rendes állást sehol. Megbízhatatlannak mondták, fizikai munkára meg elég koros volt már. A felesége pénztáros lett egy közértben, az ő fizetéséből éltek, meg a lányaik támogatásából. Fogorvoshoz ment az egyik, a másik meg tanárhoz, de maga is tanított. Gyula az állami pékségben dolgozott már akkor. Művezető lett, be akarta vezeti, amit a pékmesternél tanult, de azt mondták, most nagyobb mennyiség kell, új a recept. Hiába magyarázta, hogy mitől jó a kenyér meg a kifli, hogy mitől ropogós a zsemle, leváltották. Nagyon elment akkor a kedve mindentől, de meg kellett élni. Mesélte a pékmesternek, hogy mi van az államiban. *Csak a termelés, aztán jó úgy, ahogy van…*

Érezte a sütőből szálló illatot. Kivette a tepsit, most ki kell hűteni, aztán lehet csak szépen felvágni.

Mindig voltak vendégei. Az után is, hogy Gyula meghalt. *Az a sarlatán orvos! Hogy elég lesz csak jegelni a vakbélgyulladást…* A pékmesterék szívesen jöttek. *Nanica, maga olyan volt, mintha családtagunk lett volna.…* Finom úr volt a pékmester. A felesége még közértpénztáros korában is dáma. Soha nem voltak rátartiak. Amikor nagyon gazdagok voltak, akkor sem. A személyzettel is finoman bántak. Karácsonykor személyes ajándékot kapott mindenki, ott, a családi fenyőfa alatt. Sokat tanult tőlük. Mindent tőlük tanult. Az eleganciát, a finom modort. Öltözködés. A Sütők bálja! A Sütök bálja a pesti vigadóban! Galambszürke, hosszú ruhában volt, deréknál szűk, alul bodros, a mellrésznél merészen kivágott. Gyula boldog volt. Büszke volt rá. Úrinő. *A feleségem úrinő…*

Jólesett a tegnapi borsóleves. Este majd talán csak egy bögre kávé.

Meg a rétes. A káposztást hagyja majd a végére. Előbb az almás. Aztán a meggyes. A meggyest nagyon szerette a grófnő. *Meggyest is hoztál, kedvesem? Mondd meg édesanyádnak, hogy áldom a kezét…* Szerette volna egyszer Gyulának megmutatni azt a kastélyt meg az uradalmat. A cselédlakásokat, az istállókat. A mezőt. De kitört a háború, azután meg lezárták a határt. Az apja sírjához sem mehettek el abba a burgenlandi temetőbe.

Szép látvány a tálon a felszelt rétes, megszórva cukorral. Eltette a kredencre, a rézmozsár és a mérleg mellé. Majd este. Este lesz itt az ideje. Emlékszik, hogy nekiláttak a vendégei, a rétes szétomlott a kezük között, szájuk szélén a meggy pirosa, a porcukor az arcukon, fogyott a tálról, a tálakról… Hangosak voltak, egymás szavába vágtak, a rokon gyerekek ott futkostak az asztal körül. A felnőttek emlegették a múltat. Hogy minden tönkrement, de azért… És élünk. Az a fontos, hogy élünk. És lehet,

hogy lesz még jobb sorunk is. Ittak. Az öccse meg a sógor… Énekelték a régi dalokat az esti kertben… *Emlékeztek? Apánk, ha becsiccsentett... Ha kicsi is a macska…* Mennyit nevettek.

Álmában, ahogy az apja jött ott a hidasoknál…

Jól sikerült a rétes. A pékmester is mindig dicsérte a sütési tudományát.

Majd este. Majd kiviszi a tálat a kertbe, az almafa alá. A rácsos, fehérre mázolt padra pokrócot terít majd, mert vékony csontjainak kemény a deszka. Poharat visz ki és ribizlibort. Ott ül majd, és nézi a kertkaput. Talán gyertyát gyújt, ha besötétedik. Aztán sorra megkóstolja a meggyest, az almást, a káposztást. Mindegyikből egyet.

Anna nap van.

2021. január